

Eva Radochová, *Zavrhnutie Saula: 1Sam 15 z naratologickej perspektívy*

Diplomová práce na katedře Starého zákona UK ETF v Praze,

vedoucí práce Petr Sláma,

odevzdáno 27.července 2010, 74 stran

Popis

Práce Evy Radochové představuje pozoruhodnou ukázkou uchopení biblického textu literárněteoretickým způsobem. Autorka svou práci rozděluje do čtyř kapitol, které odpovídají čtyřem základním krokům postupu celé práce. Nejprve formou syntaktickostrukturálního rozpisu hebrejského originálu a připojeného slovenského překladu představuje biblický text -- kapitolu 1S 15 (příběh o zavržení Saula, který po boji s Amálekovci nevyhubil jako klaté krále Agaga i dobytek). Ve 2.kap. představuje relevantní výsledky sz bádání 20.století, zejména stoupence tzv. deuteronomistické dějpravy, jak ji během 2.světové války postuloval Martin Noth aj. Ve 3. kapitole na obecné rovině představuje základní kategorie naratologie, literárněteoretického přístupu uplatňovaného v posledních desetiletích s úspěchem na biblické texty. Vlastní přínos práce pak představuje kapitola 4, v níž -- na 28 stranách -- aplikuje na náš příběh v předchozí kapitole zavedné kategorie.

Autorka si nejprve všímá vymezení příběhu (4.1.); poté jeho osnovy či „zápletky“ (v kap. 4.2. ne zcela šťastně používá tohoto termínu, ačkoliv na str. 27 zmiňuje, že není ideální a anglickému *plot* by navzdory jazykové podobnosti se *zápletkou* odpovídalo spíše *osnova* či *děj*, viz např. český překlad J.Cullera; z dalších podkapitol je ovšem zřejmé, že je si vědoma dílčích fází *zápletky*, tedy expozice, zauzlení, rozuzlení a závěru); pak jeho postav; v navázání na naratologickou diskusi uvažuje o prioritě příběhu či postavy (s.64) a nakonec se velmi stručně zastaví u otázky fokalizace a stylu celého příběhu.

Práce ukazuje, že uplatnění naratologických postupů může být metodou velmi slibnou. Otázka návaznosti na předchozí a následující vyprávění (s.39) pomůže příběh „vylopnout“ jako svébytný celek. V podkapitole 4.2.1 ukazuje rafinovanou expozici problematiky kapitoly, všímá si refrénovitě se opakujícího slovesa *ch-r-m*, „vyhubit jako klaté“, i naopak slovesa Saulovy zpronevěry *ch-m-l*, „ušetřit“. Poukazuje na to, jak je zpočátku absence hodnocení jednotlivých událostí součástí autorské strategie : zvyšuje motivaci čtenáře přijít otázky na kloub . Podkapitola 4.2.4 ukazuje, jak otázka, položená z perpekstivy naratologie, vyvolá docela jinou odpověď než otázka „historicko-kritická“ (správněji by v celé práci používat přívlastek „literárněkritická“): repetice a poněkud narušená návaznost ve v.24, mnohými považovaná za redační šev, může být prostředkem kompelxnějšího výrazu („Takto chápané mají [repetice] v celku naratívu svoje miseto a nenarušujú jeho jednotu“). Také naratologický rozbor postav příběhu (Chapmanovo rozlišení *plochých* a *oblych* postav) je přístup, který slibuje získat z příběhu mnohem víc než tradiční či kritickou exegezi. Autorkou vícekrát citovaný nápad Davida Gunna představit Saula jako tragického hrdinu antické literatury (a Bohem zastupujícím tam neosobní, ale nezvratně účinný osud) přijíjí ke slovu právě tam, kde analyzujeme postavy. K pragmatice Bible patří (závěr, který ovšem autorka nikde plně nerozvine), že právě *oblé* postavy, tedy ty, které v příběhu svádějí vnitřní zápas a na konci stojí proměněny jsou nejčastěji postavami, s nimiž se čtenář může a má identifikovat, neboť mu poskytují předobraz žádoucí proměny -- na rozdíl od plakátovitě plochých, kladných či záporných, jednou daných postav (mezi nimiž pak, jak autorka s jistými rozpaky připouští, lze uvést také Boha). Také otázka fokalizace („z čí perspektivy se vypráví“) umožňuje popsat, jak navzdory konfliktu mezi Samuelem a Saulem nakonec dojde mezi oběma ke shodnému náhledu na incident.

Po formální stránce práce splňuje požadavky diplomové práce: Rozvíjí a obhájí svou tezi, obsahuje prohlášení o samostatném autorství výhradně s použitím uvedených pramenů, bibliografickou citaci, anotaci a klíčová slova slovensky i anglicky, seznam použité literatury a elektronickou verzi práce.

Výhrady

Práce ovšem trpí jistou nedořečeností (což je ovšem, připusťme, literárněteoretická kvalita, vlastní každému literárnímu dílu). Autorka sama v závětu práce hlasí, že se snaží (s.69) „všímat si jeho struktúr...“, které „...sa snažím identifikovať a bližšie popísať, bez toho, aby som ich širšie interpretovala“. To může být úkolem literárního teoretika a naratologa. Teoložka by ale závěry své biblické práce interpretovat měla, zvláště když jí naratologická analýza k některým teologicky relevantním závěrům přichystala tu nejlepší municí (1. Saul jako skutečný hrdina příběhu, oblá postava a nástupní můstek pro čtenáře -- a nikoli Samuel, lid či Agag; 2. otázka litujícího či nelitujícího Boha a možný naratologický závěr, že na rozdíl od literárněkritického postulátu různých pramenů zde prostě jde o opakovanou expozici provokativní otázky, zda Bůh lituje svých činů; 3. poslušnost Bohu vs. poslušnost lidu a spíše namátkou nakonec i 4. notně provařená otázka náboženství a násilí). Vedle těchto postrádaných homiletických závěrů by práce měla obsahovat zevrubnější (než jak je to v kapitole "Zhrnutie a záver" na ss 69-70) metodologickou rozpravu o ziscích a ztrátách naratologického přístupu v exegezi: Hodí se či nehodí popsaná metoda k analýze Bible? Všech jejích částí? Lze závěry naratologické analýzy kombinovat se závěry biblické kritiky i přístupů, které předznamenal svou hypotézou svébyté deuteronomistické dějepavy Martin Noth a další?

Ne zcela uspokojivá je úvodní kapitola. Hebrejský text je vcelku správně rozdělen na věty, ale jen výjimečně vyznačuje paralely, hierarchii vět a přímých řečí a narativní makrosyntaktické signály. Nezmíněny zůstávají fráze, na nichž bude níže postavena naratologická analýza. U uvedeného slovenského překladu není zřejmé, kdo je jeho autorem: je použit beze slůvka rozpravy o jeho přiměřenosti, která je (např. ve v.35) dosti sporná.

Hodnocení

Ocenění ovšem zaslouží, že se autorka seznámila s některými literárněteoretickými díly v češtině (Aristotelés, Shlomit Rimon-Kenanová) i s relevantními pracemi biblistů, kteří jmenovaný přístup aplikovali na Bibli (Robert Alter, Yaira Amit, Adele Berlin, Shimon Bar Efrat) i přímo na příběhy krále Saula (David Gunn, Barbara Green). V češtině by tuto knihovnu mohla s užitkem rozšířit o Ericha Auerbacha a v posledních letech také Terryho Eagletona a Jonathana Cullera. Zorientovala se také v diskusi o deuteronomistické dějepavě a o počátcích monarchie v biblickém Izraeli. S porozuměním pak některé z novějších metod uplatňuje na biblický příběh. V práci se jí podařilo ukázat, že naratologický přístup nemusí nutně znamenat zásadní odmítnutí dosavadního kritického bádání, ale své otázky lehce přesměrovává tak, aby vynikla tvářnost vyprávěného příběhu jakožto příběhu, uměleckého díla vícečetných funkcí.

Závěr

Při úvahách o hodnocení práce doporučuji vycházet od stupně B.

Dr.Petr Sláma, 14.září 2010